

e) És van végül a monarchia magyarországi „hagyatékának” egy olyan irodalmi vonatkozása, mely egészen a legmaibb jelenig nyúlik, de a külföldi közvélemény előtt csak kevéssé ismeretes. A fiatalabb (értsd: ma 50 éves) írói generációnak van két jellegzetes regényírója, akik mindketten a proust-i példa után indultak és mesterei az eltűnt idő keresésének. A monarchiát elsöprő történelmi vihar utószele gyermekkorukban még eléri őket, az enyészet specialistái lesznek. Ám az a magyar társadalom, amelyben felnőnek, már nincs odakötözve a süllyedő világhoz, legfeljebb hurcolja magával a hozzáfűződő egykori kötelekek nyomait. De ezek a nyomok már emlékek tudnak finomulni: nem *sors* mindez már az író számára, mely beszűkítené a perspektíváját, hanem *téma*, mely minden melankóliája ellenére is emberi perspektívát nyit a jövő felé. Granasztói Pál „Vallomás és búcsú”-járól és Ottlik Géza „Iskola a határon”-járól van szó, mely utóbbi valóságos párdarabja Robert Musil „Törless”-ének, anélkül, hogy írója olvashatta volna az osztrák író művét.

Mindkét mai regény azonban elképzelhetetlen a monarchia legjobb magyar ismerőjének, Krúdy Gyulának az oeuve-je nélkül. Ha valaha létrejönne egy összehasonlító irodalomtörténet a monarchiát illetően: irigylésre méltó tudományos és filozófiai feladat lenne a bécsi Musil, a prágai Kafka és a budapesti Krúdy műveinek komparatív analízise. Az enyészet, az elmúlás specialistája ő is, *narrator temporis acti*, műveiben nyüzsgönek az elmúlt monarchia elmúlt figurái, sőt egyik mellékalakja nyíltan is kimondja, „az is bolond, aki Ferenc Jóska halála után itt még élni akar”. De mindennek mégis feloldó, kathartikus jellege van, mert kapcsolódik a nemzeti irodalom egy olyan realista hagyományához, mely megóvja őt az idill és a tragédia végtelenen irreális, perspektívatlan pozíciótól. Művei idegen nyelvre úgyszólván lefordíthatatlanok, ezért szokták őt az egyik „legmagyarabb” írónak tartani. Valóságnak és álomszerűségnek az összefonódása jellemzi az ő oeuve-jét

is, de ennek semmi „Kafkaeszk” jellege nincs, mert nem lépi át a poézis határát a morbid rettegés irányába. Fő műve — amelynek elemzésére jelen összefüggésben már nincs mód — a „Boldogult úrfikoromban”, egyetlen délután története; színhelye egy terézvárosi kiskocsmá, melynek neve „Bécs városához” és nevezetessége, hogy országszerte egyedül itt mérnek „Schwechater Lager-Bier”-t; szereplői terézvárosi kisemberek, akikkel a leszálló alkony közeledtére egyre különösebb dolgok történnek, de végül sem tudjuk meg, hogy mindez nem csupán a fokozódó „elnehezedés” következménye-e; a révület csúcspontján megjelenik kíséretével egy titokzatos külföldi, aki valóságos osztrák főherceg; mindez pedig történik (1926-ban), a „Bécs városához” címzett csapszék utolsó délutánján; de nem tragikusan utolsó ez az utolsó délután, mintha sosem jöhetnének többé utána újabb délutánok, hanem csak abban a korlátozott értelemben, hogy az öreg kocsmáros házaspár (Vájsz úr és neje) visszavonul és átadja helyét a fiataloknak, akikkel már bizonyosan egészen más dolgok fognak megtörténni. Az élet álom, de az élet azért megy tovább — talán így lehetne összefoglalni azt a világnézetet, mely a széthullt monarchia legjobb magyar szakértőjének, Krúdy Gyulának művészetéből árad.

MÁTRAI LÁSZLÓ